

ÎNCEPUTURILE FILOSOFICE ALE LUI LUCIAN BLAGA

Svetlana COANDĂ

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt evidențiate etapele evoluției spirituale a lui Lucian Blaga, este demonstrată importanța primei perioade de activitate a gânditorului român, perioada anilor 1914-1919, care constituie începutul activității filosofice a lui L.Blaga, acesta fiind deosebit de semnificativ pentru înțelegerea genezei ideilor sale, a influențelor pe care le-a suportat, a continuității tematicii și reflecțiilor filosofice, care au culminat cu elaborarea unui profund sistem filosofic. Sunt analizate în detaliu ideile filosofice centrale, temele de meditație din lucrările scrise și publicate de L.Blaga între anii 1914 și 1919: analiza și aprecierea ideilor filosofului francez Henri Bergson, coraportul dintre filosofie și știință, aportul specific al filosofiei la formarea concepției despre lume a personalității, rolul deosebit de important al metodelor de cercetare în asigurarea obținerii adevărului în procesul de cunoaștere, unitatea formelor culturii etc.

Cuvinte-cheie: *începuturi filosofice, filosofie, știință, cultură, intuiție, inteligență, viziune metafizică, mister, eroism în gândire, libertate, adevăr, concepție despre lume, metode de cercetare, matrice stilistică.*

THE PHILOSOPHICAL BEGINNINGS OF LUCIAN BLAGA

This article highlights the spiritual evolution steps of Lucian Blaga and demonstrates the importance of the first period of activity of the Romanian thinker - the period between 1914 and 1919. This time frame constitutes the beginning of his philosophical activity and it is especially significant to understand the genesis of his ideas, of his influences, the continuity of the philosophical themes and reflections that culminated with the elaboration of a profound philosophical system. Analysis is done over the central philosophical ideas, the meditation themes from the works written and published by Lucian Blaga between 1914 and 1919: the analysis and appreciation of the ideas of the French philosopher Henri Bergson, the correlation between philosophy and science, the specific input of philosophy in the formation of the world conception on personality, the extremely important role of the research methods in ensuring the availability of truth in the knowledge process, the unity of culture forms, etc.

Keywords: *philosophical beginnings, philosophy, science, culture, intuition, intelligence, vision metaphysical mystery, heroism in thinking, freedom, truth, worldview, research methods, Matrix style.*

Majoritatea cercetătorilor vastei și multiaspectualei opere a lui Lucian Blaga sunt convinși că există un Blaga al începuturilor, care nu este încă suficient studiat, dar care ne indică preocupările tânărului Blaga pentru formarea sa spirituală, interesul pentru lucrările predecesorilor și ale contemporanilor în domeniul literaturii, artei, filosofiei, științei, religiei, influențele pe care le-a suportat și premisele ce i-au determinat temele principale ale lucrărilor sale literare și filosofice. „Nu pot exista fără ca să-mi modelez lumea mea aparte. Religia îți adâncește, arta îți ridică și știința îți lărgeste personalitatea”, – se confesa el în a.1917 viitoarei soții, Cornelia Brediceanu. Iar într-o scrisoare din a.1942 menționa: „Am înțeles filosofia ca o preocupare liberă, izvorâtă din adâncimile spiritului, pe care nu-l concep decât pe linia creației” [1].

Așadar, L.Blaga, cum vedem, menționează principalele sale domenii de interes și este firesc ca, pentru a pătrunde profunzimea activității lui de mai departe în aceste domenii, să analizăm lucrările de început, să evidențiem etapele evoluției spirituale ale gânditorului. În special, ne interesează începuturile filosofice ale lui Blaga, evoluția și continuitatea tematicii și reflecțiilor filosofice, care au culminat cu elaborarea unui profund sistem filosofic.

Este cunoscut faptul că, înainte de a-și elabora sistemul său filosofic, a existat o perioadă pregătitoare, sau cum o numea însuși L.Blaga în ediția revizuită a lucrărilor sale scrise în anii 1919-1931 „faza de pregătire a concepției sistematice”, în care au fost „prefigurări ale concepției sistematice de mai târziu” [2]. Bazându-se pe cele menționate mai sus ale lui L.Blaga, majoritatea exegeților operei sale evidențiază anii 1919-1931 ca fiind prima perioadă în evoluția spirituală a lui Blaga. Argumentul pentru aceste afirmații îl constituie faptul că în anul 1919 are loc debutul editorial al lui L.Blaga atât în domeniul poeziei cu volumul *Poemele luminii*, cât și în domeniul filosofiei cu volumul *Pietre pentru templul meu*.

Considerăm, însă, mai îndreptățită părerea cercetătorilor care atestă începutul activității filosofice a lui L.Bloga de mai timpuriu, încă din a.1914, atunci când el publică în ziarul „Românul” din Arad articolul *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* *.

Ulterior au fost identificate încă un șir de articole, publicate înainte de a.1919, și anume: *Ceva despre filosofia lui H.Bergson* („Gazeta Transilvaniei” (Brașov), 1915, nr.124-129 (10-16 iun.)); *Criticism istoric* („Românul” (Arad), 1915, nr.250 (15/28 nov.)); *Eroism în gândire* („Românul” (Arad), 1915, nr.261 (29 nov./12 dec.)); *Concepția despre lume și știință* („Românul” (Arad), 1916, nr.12 (17/30 ian.)); *Intelectualismul în filosofie* („Convorbiri Literare” (București), 1916, nr.2 (febr.)); *Mit și cunoștință* („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.2 (15 martie)); *Două tendințe în teoria cunoștinței* („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.3 (1 apr.)); *Ipoteze indiferente* („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.6 (15/28 mai)); *Probleme fantome* („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.9-10 (15/28 iul.))**. Aceste lucrări, scrise și publicate între anii 1914 și 1919 și constituie, de fapt, prima perioadă în activitatea filosofică a lui L.Bloga, perioadă de inițiere a gândirii filosofice blagiene și, deci, perioadă importantă pentru înțelegerea genezei ideilor sale, a influențelor pe care le-a suportat, a evoluției spirituale a gânditorului. În consecință, putem accepta ca argumentată distingerea a patru perioade în evoluția gândirii filosofice blagiene, distincție propusă de V.Colțescu:

- I. 1914-1919 – perioada începuturilor filosofice;
- II. 1919-1931 – perioada pregătirii concepției sistematice;
- III. 1931-1946 – perioada elaborării sistemului filosofic sau perioada trilogiilor;
- IV. 1946-1961 – perioada corectării și dezvoltării concepției sistematice [3].

Vom examina, în continuare, ideile filosofice centrale, temele de meditație din lucrările perioadei de început, în care L.Bloga face primele încercări de analiză și critică filosofică și care sunt interesante și sugestive, atât pentru a înțelege geneza gândirii blagiene, cât și, în special, pentru a promova entuziasmul, interesul, pasiunea tânărului L.Bloga pentru filosofie ca exemplu și model pentru tineretul nostru studios.

Astfel, în articolul *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* (1914) tânărul Bloga manifestă un deosebit interes față de ideile filosofului francez Henri Bergson, pe care îl numește „ultimul mare filosof”*. Din acest articol observăm că L.Bloga manifestă o bună cunoaștere a subiectului, ia atitudine și expune un șir de observații critice, acceptă și însușește unele idei ale filosofiei lui H. Bergson. Problema ce-l interesează în articolul dat pe L.Bloga este relația dintre intuiție și inteligență. El considera necesară o conlucrare a lor, o apropiere, deoarece, cum menționa la sfârșitul articolului, doar de la apropierea dintre intuiție și inteligență și de la nuanța de pozitivitate pe care ar trebui să o capete intuiția putem aștepta „căi multiple și promițătoare”.

L.Bloga îl califică pe H.Bergson ca „fin distrugător al unor tradiții moștenite”, iar filosofia lui ca „un început”. Sistemul lui Bergson e „tare...prin aceea că e un început care deschide perspective ce par a nu se sfârși. Ceea ce descoperă e un infinit de viață și de libertate creatoare – așa de mult accentuat și așa de puțin cunoscut...” [4]. H.Bergson, menționa L.Bloga, „ne dă însă dacă nu un sistem încheiat, un locșor din care să privim bine”. Acest „locșor” este intuiția. Maestrul, cum îl numește aici tânărul gânditor român pe Bergson, își „formulează încontinuu...intuiția – o caracterizează, o definește, o aplică”. Totuși, Bloga consideră că Bergson „nu ne spune tot ce-ar trebui” și intervine cu propriile completări și raționamente. „Știm că intuiția e ceva viu, mișcător, o cunoștință ce se identifică oarecum cu obiectul – dezinteresată și absolută – și în contrast cu inteligența aplecată spre practicitate, spre materie, spre mobilități și fixare, o cunoștință fără puncte de vedere, ce asistă la actele creației, ce înțelege viața și libertatea și pătrunde mișcarea; e o formă superioară de instinct luminat de conștiință”, concretiza el în articolul *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* [5].

Totodată, tânărul gânditor român observă că „metodul... original” al lui Bergson separă prea categoric filosofia și știința: „De o parte filosofia, de alta știința. Științei i se închide deci calea spre o concepție mai

* Articolul a fost semnat cu pseudonimul Ion Albu, deoarece autorul se temea că, din cauza atmosferei „de ignoranță filosofică stăpânitoare pe meleagurile ardelenne”, semnând cu numele său, el fiind un „licean”, n-ar mai fi văzut articolul „înflorind în litera tiparului”. *Hronicul și cântecul vârstelor*. Ed. Tineretului, 1965, p.145.

** Aceste zece articole au fost editate pentru prima dată în lucrarea: Lucian Bloga. *Încercări filosofice*. Ed.Facla, 1977, ediție îngrijită de A.Ilica, cu o prefață de V.Colțescu.

* În amintirile sale descrie cu amănunte cum, încă în clasa a cincea de liceu, fiind în excursie în Italia, cu mult greu a procurat cartea lui Bergson *Datele imediate ale conștiinței*, deoarece nu-i ajungeau bani (a fost nevoit să vândă niște paltoane vechi). Dar l-a înțeles mai bine când în clasa a șasea a citit cartea lui C.Antoniade *Filosofia lui Henri Bergson*. // *Hronicul și cântecul vârstelor*. Ed. Tineretului, 1965, p.120, 134-135.

largă despre viață” [6]. El se încumetă să pună la îndoială aceste afirmații ale lui Bergson, numindu-le „pretențioase”. La finele studiului *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* L.Blaga insistă pe necesitatea apropierii cât mai mari a celor „două moduri de cugetare”, cum le numește el, – intuiția și inteligența, deoarece la Bergson, crede gânditorul român, între ele „e o prăpastie aproape de netrecut”. „Intuiția poate urmări devenirea și să pătrundă mai bine în intimitatea ei – dar nu-i în stare să formuleze... – aceasta o poate însă inteligența, care nu-i așa de mult legată de spațiu pentru ca să fie silită să „falsifice” devenirea formulând-o: o poate face așa ca „creațiunea” să fie implicată”, argumenta Blaga și concluziona că anume de la această apropiere „și de la acea nuanță de pozitivitate, ce-o cerem din partea intuiției, așteptăm *căi multe și promițătoare*” [7].

Tema coraportului dintre filosofie și știință rămâne importantă și îl preocupă pe L.Blaga și în alte lucrări din prima perioadă de activitate. Astfel, în lucrarea *Eroism în gândire* (1915), la întrebarea: Ce valoare are știința?, el răspunde: „Dați împăratului ce-i a împăratului... Știința este în întâiul rând un mijloc pentru trai. Ea nu trebuie cântărită după gramele de adevăr absolut ce le conține (se pot aduce serioase dovezi împotriva unei astfel de valori), ci după practicitatea și rolul ei biologic... Știința cu ale sale legi imutabile ne dăruiește mai multă tărie și încredere în puterile noastre” [8].

Uneori Blaga susține, într-o oarecare consonanță cu ideile pozitivismului, că filosofia trebuie să-și însușească spiritul științei, să se întregească cu un tablou științific al universului. Totodată, menționa el, deși datele științei au valoare practică, ele nu-s capabile să fundamenteze o concepție despre lume, deoarece știința nu poate pătrunde în „natura intimă” a realului. Știința, afirma L.Blaga, nu răspunde la întrebarea: *de ce* se întâmplă un fenomen, ci la întrebarea: *cum* se întâmplă el? , care, ce-i drept, e o întrebare „pe cât de modestă, pe atât de rodnică”.

Tânărul cugetător român intuieste necesitatea unui domeniu distinct de știință, independent de condițiile unde stăpânește „materia cu obiceiurile sale matematice-științifice”, domeniu care să reiasă doar din cerințele „vieții”, ale „personalității omenești”, ale libertății adevărate. Acest domeniu, în viziunea lui, este domeniul metafizicii – o „țară a necunoscutului”, care implică „eroism în gândire”, adică „crearea din intern a lumii”, cucerirea libertății „în noi” [9]. „Să simți că lumea morală este mai tare ca granitul, de care te lovești, mai reală decât oricăre logică și suverană în problemele vieții peste dialectica rigidă, abstractă, moartă... să simți, atunci când cugetarea ta neliniștește cu „fără de înțelesul” existenței, în adâncă ta viață și experiență internă un duh universal, pulsul unui rost și întreg internul să ți se descarce într-un hotărât, aspru și eroic „E pur și muove”: astfel înțeleg eroismul în gândire... Da, este eroic să-ți zidești din intern, în chip organic, icoana despre lume și viață, împotriva oricărei contradicții din partea materiei și logicii sale”, menționa L.Blaga în studiul *Eroism în gândire* [10]. Considerăm că prin aceste afirmații L.Blaga invocă îndrăzneala, curajul acelor personalități care vin cu idei și interpretări noi, originale și totodată evidențiază superioritatea vieții spirituale față de cea materială. Influențat și de rigorile imperativului categoric al lui Kant, el cerea să fie învinse interesele materiale, meschine, tendențioase. „Marii cugetători începând de la vechii Ari ai Indiei, trecând prin misticii creștini până la Kant, ne îndeamnă spre acest eroism în gândire: *Construiți-vă lumea din intern!* – accentua L.Blaga în această ordine de idei [11]. Scopul, finalitatea urmărită de purgatoriul moral, atins prin eroismul în gândire, este aflarea adevărului, ajungerea la adevăr. „Fără îndoială, e mare lucru adevărul; vedem doar că mulți, cu mult prea mulți, nu-l pot suporta. E lipsă de o strașnică morală în gândire, pentru ca să-l privești tare, convins, drept în față”, constata cu regret tânărul cugetător [12].

În opinia lui L.Blaga, această deosebită viziune a lumii, care „presupune cu totul altă orientare în modul nostru de a cunoaște, de a crea, de a rezolva întrebările cele mai arzătoare, decât cea metodică și sistematică (adică, științifică – S.C.) este viziunea metafizică. Vederile noastre metafizice ar trebui să fie o lumină ce se desprinde din întreaga, neliniștita, muncitoare, entuziasta și morală noastră personalitate...” [13]. Anume „vederile metafizice”, care pot să apară numai „dacă am fi eroi ai moralei independente, libere, vii...”, dacă am deschide „poarta lumii interne” și am privi „eroic în fața existenței”, ne-ar permite să înțelegem „că dacă noi înșine nu găsim contactul cu vecinicia, nu-l găsim nicăieri în altă parte! Năru-se timpul cu toate, câte sunt în el: noi suntem tari...” [14]. Așadar, este clară convingerea lui că anume vederile, concepțiile metafizice asigură contactul cu veșnicia, participarea la absolut și deci, tăria, măreția omului, statutul ontologic specific al omului, idei expuse de L.Blaga la vârsta de 20 de ani în articolul *Eroism în gândire* și care ulterior vor fi aprofundate în reflecțiile sale despre om ca ființă întru mister și revelație și despre conștiința filosofică.

În continuare, L.Blaga meditează asupra aportului științei și al filosofiei la formarea concepției despre lume, evidențiază specificul fiecăreia dintre ele, deosebirea dintre „tabloul științific al lumii” și „concepția despre

lume". În studiul *Concepția despre lume și știință* el menționa că îl interesează întrebările despre „rolul ce ar trebui să-l aibă știința exactă în orientarea noastră spirituală între pereții existenței” și „în ce sens trebuie să privim știința, cel mai impersonal din produsele lui homo sapiens, ca factor constructiv în concepția noastră despre lume?”. În acest context, L.Bлага dă următoarea definiție a concepției despre lume: „Concepția despre lume este efluxul întregii personalități omenești: pentru cugetarea noastră ea este sângele ce-i dă viață și tărie organică, pentru inima noastră – fondul trist sau strălucit, pe care ne proiectăm râsul sau melancoliile zilnice, și poate cel mai însemnat reazim moral pentru voința noastră” [15]. Reieșind din această definiție, L.Bлага considera filosofia ca prioritară, definitorie în formarea unei concepții despre lume, aceasta însemnând „un solid templu – reazim sufletesc”, în timp ce tabloului științific „îi lipsește în întregime factorul personal, temelia morală... și perspectiva ce o deschide sentimentul, când privim imensul ce ne înconjoară” [16].

Totuși, deși își permite și unele note de neîncredere față de datele științei, numindu-le „nisipul construcțiilor ipotetice, cari durează cât fluturii de o zi”, deoarece ar fi nesigure și mereu în schimbare, L.Bлага admite și interesul filosofului față de tabloul științific al lumii, însă iarăși și iarăși accentuează că fără o interpretare filosofică valoarea acestuia nu va putea fi evidențiată: „Nimic nu ne împiedică să întregim vederile noastre cu un tablou despre univers – apendice provizoriu, despre valoarea căruia ne dăm însă bine seama tocmai în urma analizei critice făcută asupra științei”. Tot filosofia ne protejează de exagerarea rezultatelor momentane ale științei, fapt ce poate duce la crearea unor „dogme primejdioase pentru orice spirit liber”, menționa el în articolul *Concepția despre lume și știință* [17].

Deci, tânărul cugetător considera că datele științei sunt adevăruri relative, iar concepția despre lume poate fi formată, în primul rând, în baza unor adevăruri necesare și generale, adevăruri ce i le poate asigura doar filosofia, care, în viziunea lui, este „o forță internă, o busolă în marea vieții”. Aceste idei exprimă și atitudinea lui L.Bлага față de tentativa pozitivismului de a absolutiza rolul științei și a-l diminua pe al filosofiei. Totodată, el vede importanța conlucrării filosofiei cu știința, punctele lor de tangență. În această ordine de idei, el accentua importanța științei în cadrul vieții practice, fundamentarea ei pe experiență, fapt ce-i asigură progresul: „Nu vreau să zic că știința este un aglomerat de închipuiri, nu; ea operează cu *aproximații* cari atingându-se în continuu cu experiența capătă puteri noi, ca acel luptător din poveste, care atinge pământul” [18].

Îndeosebi, L.Bлага indica aportul științei în aspect metodologic. „Știința este mai presus de orice îndoială, un moment, de la care în întâiul rând ar trebui să-și împrumute „lumea noastră” consistența internă și stabilitatea”, menționa el. În continuare accentua: „La concepția noastră despre lume vom anexa nu rezultatele, ci spiritul științei, acel spirit al ei, care astăzi produce ipoteza atomilor și mâine o înlocuiește cu alta, acele principii de organizare ale datelor concrete, acea orientare metodică în complexul fenomenelor naturale pe care ne-o dăruiește știința – și nu aspectele ei momentane” [19]. Însă, preferințele tânărului Bлага sunt mereu orientate spre filosofie. În spirit kantian el etalează capacitățile filosofiei de a delimita sfera transcendentului, de a admite și recunoaște, de rând cu intelectul, și alte capacități de cunoaștere ale omului. „Oricâtă importanță am da științei, totuși într-un loc tragem o dungă și zicem: „aici începe țara necunoscutului”. Numai așa putem face de altfel posibilă manifestarea în filosofie a întregii personalități”, scria el în studiul *Concepția despre lume și știință*. „Voim să existe – incognoscibilul – tărâmul de dincolo, în care ne oglindim dorurile și vrerile..., căci nu suntem numai intelecte rigide, ci personalități vii, care simt frumosul și vreau binele” [20]. Aceste concluzii demonstrează destul de convingător că deja în cele mai timpurii lucrări ale sale L.Bлага inițiază reflecțiile despre mister ca temă centrală a filosofiei sale, „țara necunoscutului”, „incognoscibilul” reprezentând acea „corolă de minuni a lumii”, acea diversitate de mistere, care vor constitui obiectul cunoașterii luciferice și nucleul sistemului său filosofic.

Printre temele ce-l interesează pe Bлага în această perioadă de inițiere în filosofie sunt și cele ce țin de: modul și criteriile de apreciere a epocilor istorice și a teoriilor filosofice, rolul metodelor de cercetare, corelația dintre „spiritul de cugetare al unei anumite epoci... ce se desprinde din operele cugetătorilor” cu metodele și rezultatele cugetării. Astfel, în articolul *Intelectualismul în filosofie* (1916) el analiza, compara și aprecia diferite sisteme de gândire: „materialism, monism, spiritualism... paralelism” prin prisma raportului dintre spirit și corp, psihic și fizic.

Merită apreciere specială faptul că încă din această perioadă timpurie a activității sale L.Bлага a înțeles rolul deosebit de important al metodelor de cercetare, menționând aportul lor decisiv în asigurarea unei cercetări reușite, corelația directă dintre metodele utilizate și rezultatele cercetării. „Cunoașterea obiectivă a realității e influențată de metodele aplicate asupra ei”, – accentua el în articolul *Intelectualismul în filosofie*. Convingerea tânărului filosof este că „spiritul de cugetare al unei anumite epoci e un ceva comun, ce se desprinde din

operele cugetătorilor; iar acest „comun” se manifestează mai mult în metodele decât în rezultatele cugetării” [21]. Importanța metodelor utilizate este foarte mare, deoarece, după cum menționa L.Bлага, „metodele de cugetare și rezultatele de cunoștință la care ajungem stau într-un raport cu mult mai intim decât am crede... Metodele sau modifică calitativ realitatea sau o reduc numai la o porțiune din ea, sau, ceea ce cred că se întâmplă în cele mai multe cazuri – și modifică, și-și reduce realitatea în același timp. Metodul privește rolul unui punct de vedere și lucrurile îți apar după punctul de vedere din care le privești”. În această lucrare L.Bлага apreciază astfel de metode și forme de cunoaștere, precum experiența – caracterizată ca „razimul” cunoașterii, teoria și ipoteza – „resortul progresului cunoștinței omenești” și evidențiază ca rezultat scontat formarea ideilor, a conceptelor, „în care observăm poate că mai bine *urmele timpului*,” conceptele fiind „zidirile în piatră, la care maistrul timp lucrează, strică și îndreaptă cu mai multă răbdare” [22]. Împărtășind la această etapă convingerea lui Hegel că progresul veritabil constă doar în elaborarea de idei noi, Bлага încă o dată subliniază rolul important al metodelor în procesul de cunoaștere: „Fără îndoială, este un nex intim între metodele aplicate asupra realității și conceptele ce ni le formăm despre ea; atât de intim, încât nu ne putem forma o noțiune clară despre metod, dacă nu-l considerăm în rezultatele sale „conceptuale”” [23].

Așadar, este clară predilecția pe care o dă L.Bлага, chiar din primele lucrări, problemelor ce țin de teoria cunoașterii și de metodele de cunoaștere aplicate, deoarece, după părerea lui, teoria cunoașterii are o însemnătate decisivă pentru întreaga viziune a oricărui filosof. „Ce teorie a cunoștinței adaptezi este un pas de o importanță enormă pentru viața spirituală, căci teoria cunoștinței nu este o simplă teorie între multe altele, ci începutul fericit sau dezastruos al unei adânci sau mărginite concepții despre lume...”, afirma el în articolul *Mit și cunoștință* (1916) [24]. Acest interes pentru gnoseologie și metodologie se va perpetua aprofundându-se în *Trilogia cunoașterii*.

În lucrările din perioada timpurie se conțin, de asemenea, și idei ce ne permit să urmărim procesul constituirii interesului lui L.Bлага pentru filosofia culturii. În acest domeniu îl interesa, în primul rând, tema unității formelor culturii, temă pusă în discuție și de alți gânditori români din sec. al XX-lea: C.Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, C.Noica etc. L.Bлага tinde să evidențieze un „numitor comun” al tuturor operelor filosofice din sec. XIX și consideră că acesta este „spiritul de cugetare al unei epoci” pe care îl definește „ca ceva în mare măsură inconștient, ce zace în sufletul nelămurit al cugetătorilor mărunți și mari. Un fel de spirit al timpului în miniatură, care și-n cazul acesta își păstrează însușirea de atmosferă, pe care n-o simțim tocmai fiindcă trăim în ea...” [25]. Susținând în a.1920 la Viena teza de doctorat, publicată în limba română cu titlul *Cultură și cunoștință*, L.Bлага este cointerestat de explicarea fondului unitar al diferitelor forme ale culturii: filosofie - mit - știință; filosofie - etică - logică - religie. El definește mitul, în spiritul filosofiei vieții și filosofiei trăiriste, ca „proiecțiunea eului asupra aceluia ceva ce nu este eu”. Tendința de a găsi acel suport comun, acea temelie care asigură unitatea formelor culturii, manifestată de L.Bлага în lucrările timpurii, va fi dezvoltată mai târziu în teoria matricei stilistice, dar poate fi observată și în etapa premergătoare trilogiilor, ca, de exemplu, în *Pietre pentru templul meu* (1919), *Filosofia stilului* (1924) etc. În volumul de aforisme *Pietre pentru templul meu* el afirma că arta, filosofia și religia unui popor reprezintă niște atitudini sufletești specifice: „Din aceste atitudini sufletești clar-obscură în fața lucrurilor trebuie să purcedem, sau la ele trebuie să ajungem, dacă vrem să pătrundem în ființa intimă culturală a unui popor”. De exemplu, menționa L.Bлага, cultura grecilor se află sub categoria tipicului, cea medievală e străbătută de patosul ierarhizării lucrurilor, cea modernă germanică respiră atmosfera individualismului, cultura indiană aspiră spre impersonal și consideră individul ca un simbol întâmplător al acestuia. „Atitudinile sufletești” se manifestă în năzuința formativă a sufletului, valoare fundamentală ce caracterizează fiecare cultură. Astfel, *individualul* caracterizează cultura europeană modernă, *tipicul* – cultura antică greacă, *absolutul* – cultura medievală și cea contemporană; aceste năzuințe formative realizează legătura lăuntrică dintre toate formele unei culturi – unitatea stilistică a formelor culturii.

Observăm, din cele analizate în acest articol, că perioada anilor 1914-1919 – perioada începuturilor filosofice ale lui Lucian Bлага – este o perioadă importantă pentru înțelegerea genezei și evoluției gândirii filosofice blagiene. Temele abordate în primele lucrări publicate de L.Bлага sunt diverse și semnificative pentru întregul său parcurs creator, interesul prioritar al tânărului cugetător fiind captat de problemele ce țin de teoria cunoașterii, rolul metodelor de cercetare, modul și criteriile de apreciere a epocilor istorice și a teoriilor filosofice, unitatea dintre diverse forme ale culturii: filosofie, știință, religie, mit, artă – teme ce vor fi dezvoltate în *Trilogia cunoașterii*, *Trilogia culturii*, *Trilogia valorilor*, constituind o permanență a întregii activități filosofice și literare a marelui gânditor român.

Referințe:

1. OPRIȘAN, I. *Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate*. București, 1995, p.258.
2. BLAGA, L. *Zări și etape*. București, 1968.
3. BLAGA, L. *Încercări filosofice*. Ed. Facla, 1977, p.11.
4. BLAGA, L. Reflexii asupra intuiției lui Bergson. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*, Ed. Facla, 1977, p.32.
5. Ibidem, p.32-33.
6. Ibidem, p.34.
7. Ibidem, p.35.
8. BLAGA, L. Eroism în gândire. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*. Ed. Facla, 1977, p.53, 54.
9. Ibidem, p.54.
10. Ibidem, p.52.
11. Ibidem, p.53.
12. Ibidem, p.52.
13. Ibidem, p.53.
14. Ibidem, p.54.
15. BLAGA, L. Concepția despre lume și știința. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*. Ed. Facla, 1977, p.55.
16. Ibidem, p.56.
17. Ibidem, p.57.
18. Ibidem, p.56.
19. Ibidem, p.55-56, 57.
20. Ibidem, p.57.
21. BLAGA, L. Intelectualismul în filozofie. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*. Ed. Facla, 1977, p.58.
22. Ibidem, p.61.
23. Ibidem.
24. BLAGA, L. Mit și cunoștință. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*, Ed. Facla, 1977, p. 70.
25. BLAGA, L. Intelectualismul în filozofie. În: Lucian Blaga. *Încercări filosofice*. Ed. Facla, 1977, p.58.

Prezentat la 25.03.2016